

Snježana Rajaković,
OŠ Anice Černejeve
Makole

Sodelovalno učenje in formativno spremljanje

IZVLEČEK: V članku je opisano medpredmetno povezovanje in sodelovalno učenje z elementi formativnega spremljanja. Pouk je potekal po metodi sodelovalnega učenja. V članku je opisano, kako pri učencih spodbuditi zanimanje in radovednost za delo s pomočjo motivacije, kako v času pouka spodbuditi aktivnost vseh učencev in kako učence pripeljati do realizacije zastavljenih ciljev, kriterijev in namenov učenja. Takšno učenje povečuje pozitiven odnos do dela, izboljšuje komunikacijske in bralne sposobnosti ter učence navaja na sprejemanje odgovornosti za učenje.

Ključne besede: sodelovalno učenje, formativno spremljanje, IKT, medpredmetno povezovanje, bralno razumevanje

Cooperative Learning and Formative Assessment

Abstract: The article describes cross-curricular integration and cooperative learning with formative assessment elements. The lessons were carried out according to the cooperative learning method. The article describes how to excite interest and curiosity in school work by motivating pupils; how to encourage all pupils to be active during lessons, and how to lead the pupils towards realizing the set learning goals, criteria and purposes. Such learning enhances the pupils' positive attitude towards school work, improves communication and reading skills, and accustoms the pupils to taking responsibility for learning

Keywords: cooperative learning, formative assessment, ICT, cross-curricular integration, reading comprehension

Uvod

Največ zaslug, da se formativno spremljanje uveljavlja v praksi, imata Britanca Paul Black in Dylan William. Njune raziskave in članki poudarjajo pomen aktivnega učenja učenca, učitelj pa je v vlogi opazovalca, ko spremlja in ugotavlja, kako učenec napreduje. Z medsebojno povratno informacijo učitelj in učenec izboljšujeta znanje in uravnavata učenje. Učenec ima tako možnost izražati svojo individualnost – iskati osebni smisel, načrtovati svoj način učenja, uveljaviti svoje interese in zmožnosti ter ohranjati radovednost in ustvarjalnost.

William (2013, str. 123) opisuje formativno spremljanje kot **»most med učenjem in poučevanjem«**, pri čemer izpostavlja pet »ključnih strategij«, in sicer:

1. razjasnitev, soudeležnost pri določanju in razumevanju **namenov učenja in kriterijev za uspeh**,
2. priprava takšnih dejavnosti v razredu, s katerimi je mogoče pridobiti **dokaze** o učenju,
3. zagotavljanje **povratnih informacij** (tudi od učenca k učitelju), ki učence premikajo naprej,
4. aktiviranje učencev, da postanejo **drug drugemu vir poučevanja**,
5. aktiviranje učencev za **samoobvladovanje** njihovega učenja.

Pouk z uvajanjem formativnega spremljanja tako postaja bolj dinamičen in raznolik, učenci izboljšujejo svoje dosežke in razvijajo zmožnost samousmerjanja svojega učenja. S takšnim načinom dela želimo doseči, da so učenci miselno aktivnejši, da se v razredu počutijo varne in sproščene, da razumejo, kaj in zakaj se nekaj učijo, da vedo, kdaj bodo uspešni, da svoje znanje izkazujejo na različne načine in predvsem, da

prevzamejo skrb in odgovornost za svoje učenje.

Pri učnem procesu se trudimo, da sledimo petim ključnim strategijam formativnega spremljanja, saj želimo v pouk uvesti spremembe. Prav tako pa želimo, da učenci usvojijo poglobljeno branje ali branje za učenje in da znajo prebrano predstaviti v skladu s svojim znanjem ter besednim zakladom.

Potek interdisciplinarnega dne

V 3. razredu smo izvedli interdisciplinarni dan na temo Praznovanja doma in po svetu ter med seboj povezali cilje predmeta slovenščine (bralno razumevanje) in spoznavanja okolja. V procesu učenja smo izhajali iz predznanja učencev, pri usvajanju novega znanja pa smo uporabljali sodelovalno učenje. Učenci so predstavitev naučenega predstavili s pomočjo plakata, ob koncu pouka pa smo znanje še preverili in vrednotili.

V pripravi sem določila učne cilje iz učnega načrta in iz njih oblikovala namene učenja za vse štiri učne ure.

Učni cilji za slovenščino	Učni cilji za spoznavanje okolja
<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razvijajo branje z razumevanjem in pisanje besedil, ustreznih svoji starosti, spoznavni, sporazumevalni in recepcijski zmožnosti, • pozorno poslušajo krajše enogovorno neumetnostno besedilo določene vrste, objavljeno v raznih medijih, • določajo okoliščine nastanka besedila in sporočevalčevega namena, • povzamejo temo in bistvene podatke ter njihovo pomensko povezanost, • obnavljajo besedilo, • vrednotijo zanimivost, resničnost, razumljivost in uporabnost besedila ter utemeljujejo svoje mnenje, • izražajo svoja občutja med poslušanjem, • vrednotijo svojo zmožnost poslušanja in gledanja enogovornih umetnostnih besedil in načrtujejo, kako bi jo lahko izboljšali. 	<p>Učenci:</p> <ul style="list-style-type: none"> • spoznavajo pestrost različnih praznovanj doma in po svetu (osebna, lokalna, verska, državna, mednarodna), • ponovijo, utrdijo in v novih situacijah uporabijo pridobljeno znanje.

Ker so se ure med seboj prepletale, sem v pripravi označila dve uri slovenščine in dve uri spoznavanja okolja.

Nameni učenja

Učenec:

- pozorno posluša/bere besedilo,
- ustno obnovi besedilo,
- spozna pestrost različnih praznovanj doma in po svetu,
- zna poiskati ključne besede in oblikovati miselni vzorec,
- zna predstaviti obnovo besedila v obliki govornega nastopanja, pri čemer govori razločno in čim bolj knjižno,
- ponovi, utrdi in v novih situacijah uporabi pridobljeno znanje,
- ovrednoti svoje znanje.

Prav tako so iz priprave vidni standardi znanja.

a. Standardi znanja za slovenščino

Učenec/učenka ima razvito zmožnost poslušanja krajših besedil:

- pozorno posluša besedilo,
- določi temo besedila,
- si zapomni bistvene podatke,
- ustno obnovi besedilo.

Učenec/učenka ima razvito zmožnost govornega nastopanja:

- samostojno govorno nastopi z vnaprej napovedano temo in besedilno vrsto ter tvori smiselno, razumljivo, sovisno in zaokroženo besedilo,
- govori razločno in čim bolj knjižno,
- po govornem nastopu vrednoti svoj nastop oz. nastop sošolca/sošolke.

Učenec/učenka ima razvito pravorečno zmožnost:

- med govornim nastopanjem in med pogovarjanjem z učiteljem govori čim bolj knjižno.

b. Standardi znanja za spoznavanje okolja

Učenec/učenka:

- ve, da imajo nekateri dnevi v letu (prazniki) poseben pomen in pozna poseben pomen različnih praznovanj.

c. Kriteriji uspešnosti za sprejemanje in razčlemba besedila:

Uspešen/-na bom, ko bom:

- pozorno poslušal/-a,
- prepoznal/-a ključne besede,
- si zapomnil/-a ključne besede,
- določal/-a okoliščine nastanka besedila,
- prepoznaval/-a in določala teme besedila,

č. Kriteriji uspešnosti za obnovo besedila v obliki govornega nastopa:

Uspešen/-na bom, ko bom:

- ustno obnovil/-a besedilo,
- oblikoval/-a miselni vzorec,
- vrednotil/-a z izražanjem lastnega mnenja o zanimivosti, resničnosti, razumljivosti, uporabnosti,
- izražal/-a občutja po poslušanem besedilu,
- načrtoval/-a izboljšave v lastnem poslušanju,
- oblikoval/-a pomensko in oblikovno ustrezne povedi,
- govoril/-a čim bolj knjižno.

Na začetku ure je potekalo ugotavljanje predznanja, nato je sledilo delo po skupinah, kjer so morali učenci medsebojno sodelovati, brati in pripraviti plakat z miselnim vzorcem. Prav tako smo skupaj z učenci določili kriterije uspešnosti. Po sodelovalnem učenju je sledila predstavitev naučenega – prenašanje znanja na ostale učence. Nato smo znanje preverili s pomočjo IKT-kviza, pri katerem so učenci odgovarjali na vprašanja o naučenem, na koncu pa so svoje znanje še ovrednotili. Povratna informacija o tem, kako uspešno so učenci reševali naloge, je bila podana takoj po kvizu. Po končanem delu so učenci s pomočjo kock in z dopolnjevanjem povedi evalvirali delo in dan. To delo vključuje elemente formativnega spremljanja in učence sili, da prevzamejo odgovornost za svoje učenje. Tako je motivacija za učenje višja, učijo se medsebojnega sodelovanja, imajo večje samozaupanje, prav tako pa se učijo poštenosti. Uporaba IKT je dodatna vzpodbuda za sodelovanje pri celotnem delu. Učenci so bili zelo motivirani.

d. Učne dejavnosti, metode:

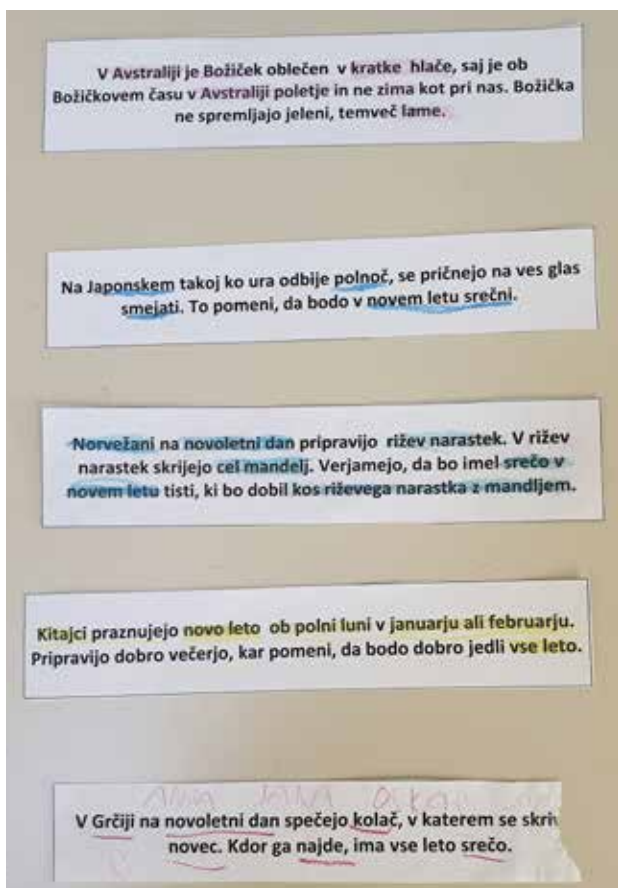
- ugotavljanje in aktiviranje predznanja,
- določanje kriterijev uspešnosti,
- zbiranje dokazov – zapis,
- povratna informacija sošolca in učitelja,
- predstavitev miselnih vzorcev,
- vrednotenje svojega znanja,
- samorefleksija.

Delo je potekalo v skupinah. Vsaka besedila sem uporabila s portala Lilibi.si – spoznavanje okolja.

Dejavnost za ugotavljanje in aktiviranje predznanja

Z učenci smo se usedli v krog, kjer sem jim predstavila prvo dejavnost. Naredili so četvorke in dobili lističe s povedmi, ki so opisovale praznovanje novega leta v različnih delih sveta. V teh povedih so poiskali pomembne ključne besede in jih podčrtali. Nato so poročali, učenci v ostalih skupinah pa so morali ugotoviti, v kakšnem kontekstu je uporabljena ta ključna beseda. Tako sem preverila, ali učenci znajo poiskati ključne besede in glede na poiskano ugotoviti, o čem govori neko krajše besedilo.

Slika 1: Krajša besedila za motivacijo – iskanje ključnih besed.

Določanje kriterijev in zbiranje dokazov

Ko smo zaključili z ugotavljanjem predznanja, sem jih razdelila v skupine. Te so bile vnaprej določene in vsaka je dobila svojo barvo. Vsaka skupina je na barvnem listu dobila štiri ključne besede iz besedila, ki so ga nato brali in analizirali. Glede na zapisane ključne besede so morali izbirati med besedili na mizi in poiskati svoje

besedilo, ki je vključevalo dane ključne besede. Besedila in ključne besede so bile za vsako skupino drugačne.

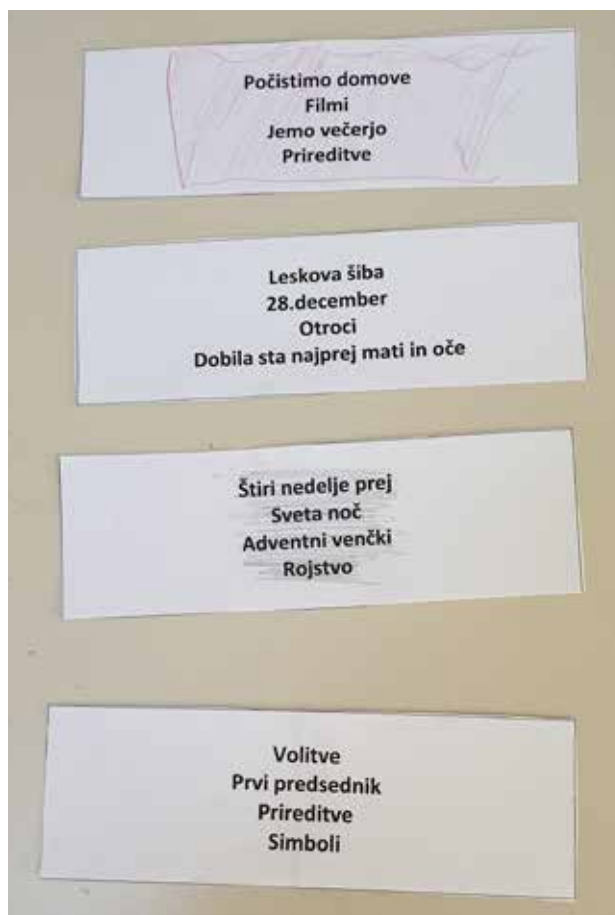
Sledilo je skupno določanje kriterijev uspešnosti. Pri tem smo določili, kaj je pomembno pri **branju besedila**, in sicer:

- zapomnitev bistvenih podatkov in podrobnosti,
- obnovitev prebranega besedila s svojimi besedami,
- iskanje ključnih besed,
- uporaba ključnih besed v novem besedilu.

Za pripravo **miselnih vzorcev** smo določili kriterije:

- predstavitev ključnih besed na plakatu,
- oblikovanje zapisa na veliko, barvno raznoliko, s slikovnim gradivom,
- predstavitev plakata: glasno, razločno in čim bolj knjižno govorjenje.

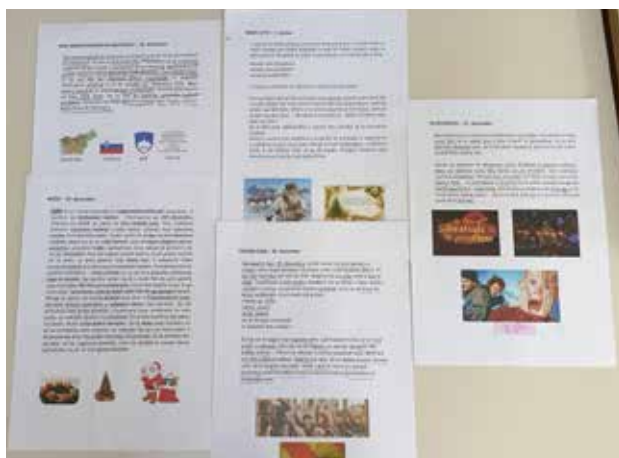
Učenci so morali v vlogi **poslušalcev** dobro poslušati in si zapomniti čim več predstavljenih ključnih besed, saj sta na koncu ure sledili preverjanje usvojenega znanja in samovrednotenje. Skupno določeni kriteriji so bili pomembni, saj so jih morali upoštevati pri nadaljnjem delu.

Slika 2: Podatki za iskanje besedila.

Zbiranje dokazov

Določila sem pet skupin, in sicer tako, da so bila imena učencev napisana na različnih barvnih podlagah. Tako smo dobili tudi ime skupine. Vsaka skupina je obravnavala eno besedilo, ki je bilo povezano s praznovanji v decembru. Pred pričetkom smo ponovili, kako mora potekati delo v skupini, da bi se izognili morebitnemu nesodelovanju znotraj skupine. Sami so določili bralca, ki je besedilo prebral na glas. Nato so si besedilo razdelili po povedih. Vsak učenec v skupini je v svojih povedih poiskal ključne besede. Sledilo je skupno oblikovanje miselnega vzorca za predstavitev pred razredom. Pri tem delu sem imela vlogo usmerjevalke, učenci pa so bili zelo motivirani in delavni.

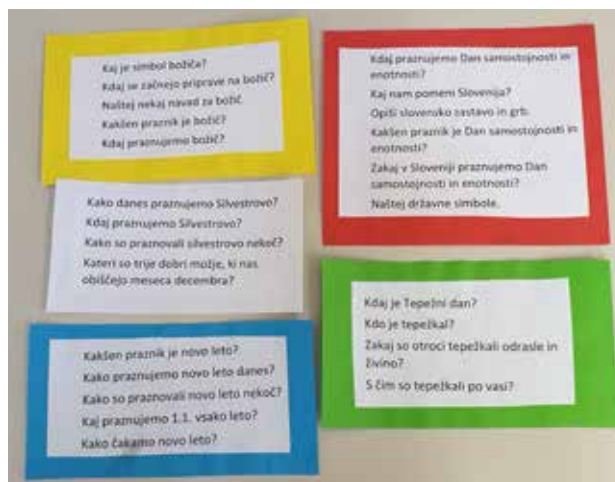
Slika 3: Besedila za skupine.

Eden pomembnejših dokazov je bila komunikacija v skupini med poukom – razdelitev dela, pogovori ter iskanje odgovorov, ki so si jih med seboj zastavljali. Oblikovali so tudi pisni dokaz – miselni vzorec, ki so ga v skupini pripravili skupaj, ob njegovem nastajanju pa so izražali svoja občutja in lastna mnenja o zanimivosti, resničnosti in razumljivosti prebranega besedila. Ob koncu pouka so učenci svoje delo samovrednotili in vrstniško vrednotili.

Povratna informacija in vrstniško sodelovanje

Vsaka izmed petih skupin je za vrednotenje svojega dela dobila pet vprašanj, na katera so morali člani skupine odgovoriti in na svojem miselnem vzorcu preveriti, ali imajo zapisan odgovor oziroma ključno besedo. O vprašanjih in odgovorih so se učenci pogovorili in dopolnili svoj izdelek.

Nato je vodja vsake skupine predstavil miselni vzorec v obliki govornega nastopa, ki so ga oblikovali znotraj skupine, prav tako je moral ovrednotiti delo v skupini. Tako smo dobili predloge za izboljšanje dela v skupini in predstavitvi.

Slika 4.a: Vprašanja za pomoč pri oblikovanju miselnega vzorca.

Slika 4.b: Miselni vzorci skupin – dokaz.

Preverjanje znanja in samovrednotenje

Učenci so svoje znanje preverili s pomočjo kviza. Svoje znanje so nadgradili tako, da so si zapomnili ključne besede iz predstavitev in s svojimi besedami povzeli bistvo besedila. Na tabli so videli vprašanje in odgovor zapisali na pripravljen delovni list. Odgovarjali so samo s podatkom, ko pa so videli odgovor, so si na listu označili točko. Če je bil odgovor pravilen, so obkrožili eno točko, če ni bil pravilen, so obkrožili nič točk. Na koncu kviza si je vsak učenec preštel točke in se samoocenil z enim od treh obrazkov – zelen obrazek (veliko sem si zapomnil in se naučil – z lahkoto bi s svojimi besedami opisal praznik), rumen obrazek (nekaj sem si zapomnil, nekaj pa ne – potreboval bi pomoč oziroma vprašanja pri opisu praznika) in rdeč obrazek (zelo malo sem si zapomnil – potreboval bi pomoč ali vprašanja za opis praznika). Z učenci smo odgovorili tudi na vprašanja: Kaj sem se naučil/-a?, Kaj sem spoznal/-a o svojem učenju?, Kako učinkovit/-a sem bil/-a v skupini in pri odgovorih?, Kako izboljšati lastno sodelovanje in poslušanje?

Slika 5: Delovni listi z odgovori in obrabki.

Samorefleksija

Učenci so ovrednotili svoje delo tako, da so povedali, s čim so bili najbolj zadovoljni, kaj se jim je zdelo najtežje, ali so dosegli cilje in namene učenja ter kakšno je njihovo znanje. Dan so v svoji delovni skupini zaključili s samorefleksijsko igro Vrzi kocko (nedokončani stavki), kjer pika na kocki pove, katero poved je treba dopolniti.

Slika 6: Vrzi kocko.

Sklep

Pri pouku se trudim, da bi bili učenci čim aktivnejši, da bi vedeli, zakaj se učijo in kje bodo znanje lahko uporabili. Spodbujam jih, da si med seboj pomagajo in se učijo od sošolcev ter iz drugih virov.

Svoj pouk bom nadgradila z učenjem preko knjižnih in spletnih virov, različnih aplikacij za delo na računalniku ali pametnih napravah, z raziskovanjem, igro, dnevnimi ali tedenskimi izzivi ... Tako bom učence navajala na samostojnost.

Osebnostno menim, da je pri formativnem spremljanju pomemben dejavnik predznanje, ki učitelju pove, kako naj zastavi delo v razredu za vse učence in kako naj pouk prilagodi posamezniku. Prav tako ne smemo zanemariti povratne informacije, s katero učitelj usmerja učenje učencev in jim pomaga pri iskanju rešitev za premagovanje nastalih težav. Z usmerjanjem učencev in z znanimi nameni učenja lahko izboljšajo kakovost znanja. S takšnim načinom dela učenci spremljajo lasten napredek pri usvajanju učne snovi in samega znanja, učitelj pa glede na ta napredek zastavi nadaljnje delo. Zato je treba učence postopoma navajati na pet ključnih strategij formativnega spremljanja.

Pri učenju je priporočljivo uporabljati različne metode dela, s katerimi obravnavamo novo snov, ponavljamo in preverjamo znanje ter vrednotimo svoje in sošolčevo znanje. Z vpeljavo formativnega spremljanja je vzdušje v razredu bolj dinamično, sam pouk zanimivejši, medsebojni odnosi učencev izboljšani, učenci se prav tako učijo strpnosti, pripadnosti skupini, spoštljivosti, v vsakem posamezniku pa se večja samozaupanje, ki ga pripelje do trdnjega in odgovornejšega znanja.

Viri in literatura

Holcar Brunaver, a. et al. (2016). *Formativno spremljanje v podporo učenju: priročnik za učitelje in strokovne delavce*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Izobraževalni portal za učence v prvem triletju osnovne šole. *Lilibi: e-gradiva*. (b. d.). Založba: Rokus Klett. Pridobljeno s https://www.lilibi.si/gradivo-za-ucitelje/alias/test/LiliiBine3/samostojni_delovni_zvezki/priprave_po_predmetih/5_sklop/spoznavanje_okolja.doc.

Učni načrt (2011). *Program osnovna šola. Spoznavanje okolja*. Kolar, M. idr. [Elektronski vir]. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo, Pridobljeno s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_spoznavanje_okolja_pop.pdf.

Učni načrt (2018). *Program Osnovna šola. Slovenščina*. Poznanovič Jezeršek, M. idr. [Elektronski vir]. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Pridobljeno s http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina.pdf.

William, D. (2013). Vloga formativnega vrednotenja v učinkovitih učnih okoljih. V H. Dumont, D. Istance in F. Benavides (ur.), *O naravi učenja: uporaba raziskav za navdih prakse* (str. 123 – 146). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.